

Sonuç ve Öneri

Bu özel sayımız'ii birinci bölümünde, fosfatın yer kabuğundaki dağılımından başlanarak, yatak oluşumu ve hammaddeden mamul madde haline gelinceye kadar geçirdiği çeşitli safhalar .belirtilmiştir. Ayrıca, fosfatın kullanıldığı yerler hakkında da bilgi verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümün amacı dünya ve Türkiye fosfat yataklarını tanıtmaya ve bu bilgiler ışığında yurdumuz fosfat yataklarının mukayeseli değerini ortaya çıkarmaktır.

Üçüncü bölümde ise, Türkiye fosfat sorununu çeşitli açılardan ele alan yazılar sunulmuştur.

Üç bölümün özetlenmesi ile ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır :

— Fosfor yer kabuğunun önemli elementlerinden biridir. Yatak şeklinde, oldukça sık rastlanır. Dünyada binner fosfat rezervleri element fosfor olarak 39 milyar tonu bulmaktadır. (% 30 P₂O₅ olarak 130 milyar tona eşdeğerdir) Bu miktar, 1968 üretimi ile 1700 senelik bir ihtiyacı karşılayabilir.

— Fosfor öncelikle tarımda gübrelemenin temelini teşkil etmektedir. Üretilen fosforun % 76'sı bu alanda kullanılmaktadır. Hızla artan dünya nüfusunun besin ihtiyacını karşılamak, ancak fosfata dayanan gübreleme ile mümkün olmaktadır

— Dünyadaki fosfat yatakları genellikle ancak açık işletmekle ekonomik olabilmekte, çıkarılan tuvenan cevher, zenginleştirme işlemine tabi tutularak kullanılış yerlerine göre süperfosfat, fosforik asit, elementer fosfor, tripl süperfosfat, amonyum fosfat gibi mamul maddeler yapılmaktadır.

— Türkiye fosfat yatakları, özellikle 1970 senesinde açıklığa kavuşturulan Batı Kasrık Fosfat Yatağı, dünya fosfat yatakları standar-

tı içinde önemli sayılabilecek bir değer taşır. Fizibilite etüdüleri sona ermemiş olmakla beraber, yurt ihtiyacını karşılamak amacı ile kurulacak fosfatlı gübre sanayiine temel teşkil edebilir.

— Yurdumuz herşeyden önce bir tarım ülkesidir. Tarım Sektörünün milli gelirdeki oranı % 28'dir. Fakat yurdumuz bugünkü durumda tarımın fosfatlı gübre ihtiyacını karşılamamaktadır. Bu ihtiyacın/ karşılanmaması nedeniyle tarımımızdaki verim çok düşük olup gerekli üretim elde edilememekte ve bunun sonucu, sanayileşme için sermaye birikimi mümkün olmamak'edir. Hatta, tarım ülkesi olan yurdumuz, ve-im düşüklüğü nedeniyle her sene 1 milyon tonu geçen tahıl ithali yapmak mecburiyetinde kalmaktadır (Son iki senedir. İklim şartlarının uygunluğu nedeniyle ithal geçici olarak durmuştur).

— Ülkemizin temel konularından birisi olan fosfat sorunu gerektiği şekilde ele alınmamış, tek kelime ile ihmal edilmiştir. Yurdumuzda, hemen hemen her endüstri kolu için bir kamu veya özel kuruluş (Etibank, Sümerbank, T.K.İ., Karabük Demir İşletmeleri, T.E.K., Ereğli Demir Çelik vs.) ve hatta gübre sanayiinin diğer bir kolu olan azot sanayii için de bir kuruluş bu'unmasına rağmen, en az azot kadar önemli olan fosfat sahipsiz kalmıştır. Maden arama, araştırma ve işletme ile görevli kuruluşlar bu konu ile diğer görevleri yanında yalnızca yanal olarak ilgilenebilmişlerdir. Yurdumuzun hali hazırdaki fosfat durumu şu şekilde özetlenebilir.

— Mevcut 10 adet süper fosfat tesisi, ihtiyaçları olan ham fosfatın tamamını dışardan ithal etmektedirler. Bu durum şimdiye kadar toplam 1,5 milyar TL. lık bir döviz kaybına sebep olmuştur.

— Yurdumuzun mahdut döviz imkanları nedeniyle mevcut tesislerin kapasitesinin uy-

.gun miktarda fosfat cevheri ithal edilemediği için bu tesisler tam kapasite ile çalışamamaktadırlar.

— Gerçek yurt ihtiyacımız, ithal fosfata dayanan süper fosfat üretimimizin çok üstündür. Öte yandan, mevcut tesisler tam kapasite ile çalışsa dahi gerçek yurt ihtiyacımızı karşılayamayacaktır.

— Gerçek yurt ihtiyacınının tümü ithal fosfat ile karşılandığımdaki döviz kaybımız, örneğin 1972 yılında 54 milyon \$'ı bulacaktır. (800 milyon TL.)

— Halen yurdun»uzda toplam olarak 157 milyon ton görünür, 119 milyon ton muhtemel, ve 102 milyon ton mümkün olmak üzere 378 milyon tonluk bir fosfat rezervi tesfeit edilmiş bulunmaktadır. Bu rezervin 259 milyon tonu kalsinasyon metodu ile zenginleştirilmesi zorunlu Taşıt Fosfat Yatağı'na aittir. Geri kalan bölümün 4 milyon tonu Akras'da, 115 milyon tonu yeni bulunan ve en önemli fosfat kaynağımız olan Batı Kasrik Bölgesinde bulunmaktadır.

— Çalışmaların devam ettiği Batı Kasrik Yatağının yurdumuzun en önemli fosfat kaynağı olma olanağı vardır. Açık işletme imkanları mevcut olduğu gibi zenginleştirmenin Taşıt Fosfat Yatağı'na kıyasla daha az problemli ve daha az masraflı olacağı kabul edilmektedir.

— Sonuç olarak, yurt ihtiyacını karşılamak amacını güden bir fosfat sanayii için gerekli hammaddenin yurdumuzda mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

GEREK MİLLİ GELİRLERİMİZİN ÖNEMLİ BİR BÖLÜMÜNÜ KAPSAYAN TARIM AÇISINDAN VE GEREKSE YURT EKONOMİSİ AÇISINDAN FOSFAT PROBLEMİ ARTIK ULUSAL BİR PROBLEM HALİNE GELMİŞTİR. BU PROBLEMİN, DEVLET ELİYLE VE ULUSAL EKONOMİ AÇISINDAN MUTLAK ÇÖZÜMÜ GEREKMEKTEDİR. ÇÜNKÜ :

1 — Kalkınmamızı önemli ölçüde etkileyecek olan böyle önemli bir problemin çözümünü saha spekülasyonu çerçevesinden çı-

karmak ve gerekli tedbirleri almak devlete ve onun yürütücü kolu hükümete düşmektedir.

2 — Yurdumuz ekonomisine her geçen gün oratlama olarak 2 milyon TL. sı zararı dokunan bu problemin kişisel ve özel sektör - kamu sektörü tartışmalarından kurtarılması zamanı çoktan gelmiştir.

3 — Ekonomimizi kendi ulusal kaynaklarımıza, kendi üretimimize ve kendi gücümüze dayanarak geliştirmek gerekliliği açıktır. Bunun için yurt içi kaynaklarımızdan, kendi olanaklarımızla maksimum üertimi elde etmemiz şarttır. Fosfat yataklarımızdan maksimum üertimi elde etmek, kârlılık noktasını yani kârın sıfır olduğu noktaya kadar üretim yapmakla mümkündür.

4 — Fosfat yataklarımıza yapılacak yatırımda kâr-maliyet analizi birinci derecede düşünülmeyp, ulusal ekonomi açısından fayda ^maliyet analizi ön plâna alınmalıdır. Fosfatlarımızın işletilmesinde büyük işletme kârları beklenmemelidir*. Kurulacak işletmenin kâr'sız yada çok az kâr ile çalışması gerekebilir. Esas kâr, ulusal ekonomi açısından olup, çiftçiye ekonomik olabilecek fiyatlarla ve alım gücü dahilinde suni gübre vererek tarımın verimliliğinin arttırılmasıdır. Fosfat işletmesi marjinal kârla çalışsa dahi, tarımda verimliliğin artması ile yılda 1 milyon tonu bulan tahıl ithalini durdurmamızın ulusal ekonomiye katkısı açıktır.

5 — Yapılacak yatırım, yurdumuzun geri kalmış bölümlerinden biri olan Güneydoğu Anadolu'nun gelişimine önemli katkıda bulunacaktır.

6 — Fosfat yataklarımızın bazı kısımlarına ruhsat almak için müracaat edilmiş, ancak müracaat sahipleri ruhsat alarak yatakları değerlendirmedikleri gibi madencilikle ilgili kamu kuruluşları da bunun düzeltilmesi yolunda üzerlerine düşen görevleri her nasılsa ihmal etmişlerdir. Dolayısı ile bu sahaların arama ve değerlendirilmeleri uzun zaman engellenmiştir. Neticede fosfat sorununun çözümü yıllarca mümkün olamamış, her geçen gün yurt ekonomisinin ve çiftçimizin zararına işlenmiştir. Devletin arayıcı kuruluşunun bu sahalara girerek arama yapması son yıl-

.arda gerekleŖebilmiŖ ve konu bundan sonra önem kazanmıŖtır.

7 — Fosfat ithali kararı bazı çevreler için cazip gelmektedir. Kalkınmak için üretimi amaç almıŖsak, kendi üretim olanaklarımızı harekete geçirerek ihtiyaımız olan fosfatı yurtiçi kaynaklarından sağlamamız gerekmektedir.

ÖNERİ

- 1 — Yıllardır boŖ tutulan fosfat sahalarının hukuki durumu derhal açıklığa kavuŖturulmalı ve Bakanlıkça bulunmuŖ maden iln edilmelidir.
- 2 — İŖletmecilikle ilgili sorumlu devlet

kuruluŖu en kısa zamanda tesbit edilmesi ve bu yataklara sahip kılınmalıdır.

- 3 — Fosfat yataklarımızın iŖletme zorunluluğu ve fosfat ihtiyaımızın yurtiçi kaynaklardan karŖılanmasının gerekliliği aktır. Yataklarımızın iŖletilebilirliėi de ortaya ıkmıŖtır. Bu durumda derhal pilot çapta iŖletmeciliėe geçilmeli ve pilot iŖletmecilikten sağlanacak bilgiler iŖıėı altında iŖletme projesinin yapılıp en geç iki yıl içinde yurt ihtiyaının tamamını karŖılayacak çapta üretime baŖlanmalıdır.

MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI
YÖNETİM KURULU